Azərbaycan Respublikası
İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi

AZƏRBAYCAN İQTİSADİ İSLAHATLAR İCMALI

2018

MÜNDƏRİCAT

- Azərbaycan iqtisadiyyatına qısa baxış [ÜDM-in artımı] 2
- Makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin bərpası 3
- İqtisadi inkişafın sosial inkişafa çevrilməsi 4
- Ölkədə infrastrukturun müasirləşdirilməsi üçün atılmış əhəmiyyətli addımlar 5
- Ölkənin gələcək inkişafı üçün əsas institutsional islahatlar 6
- Azərbaycan iqtisadiyyatının gələcəyi 7
- Strateji islahatların istiqamətləri 8
- Güclü institutsional vəziyyət 9
- Azərbaycan biznes mühitinin daha da gücləndirilməsi 10
- Biznes təşəbbüslərinin genişləndirilməsi 11
- Azərbaycan – doğru məkan, doğru zaman və imkanlar 12
- İstehsal və ixrac potensialının artırılması 13
- İnfrastrukturun daha da təkmilləşdirilməsi 14
- Təkmil idarəetmə və savadlı vətəndaşlar arasında ictimai saziş 15
- Sosial rifah 16
- Azərbaycanda 2030-cu ilə qədər istixana qazlarının emisiyasının (İQE) 35%-dək azaldılması 17

AZƏRBAYCAN İQTİSADİYYATINA QISA BAXIŞ [ÜDM-İN ARTIMI]

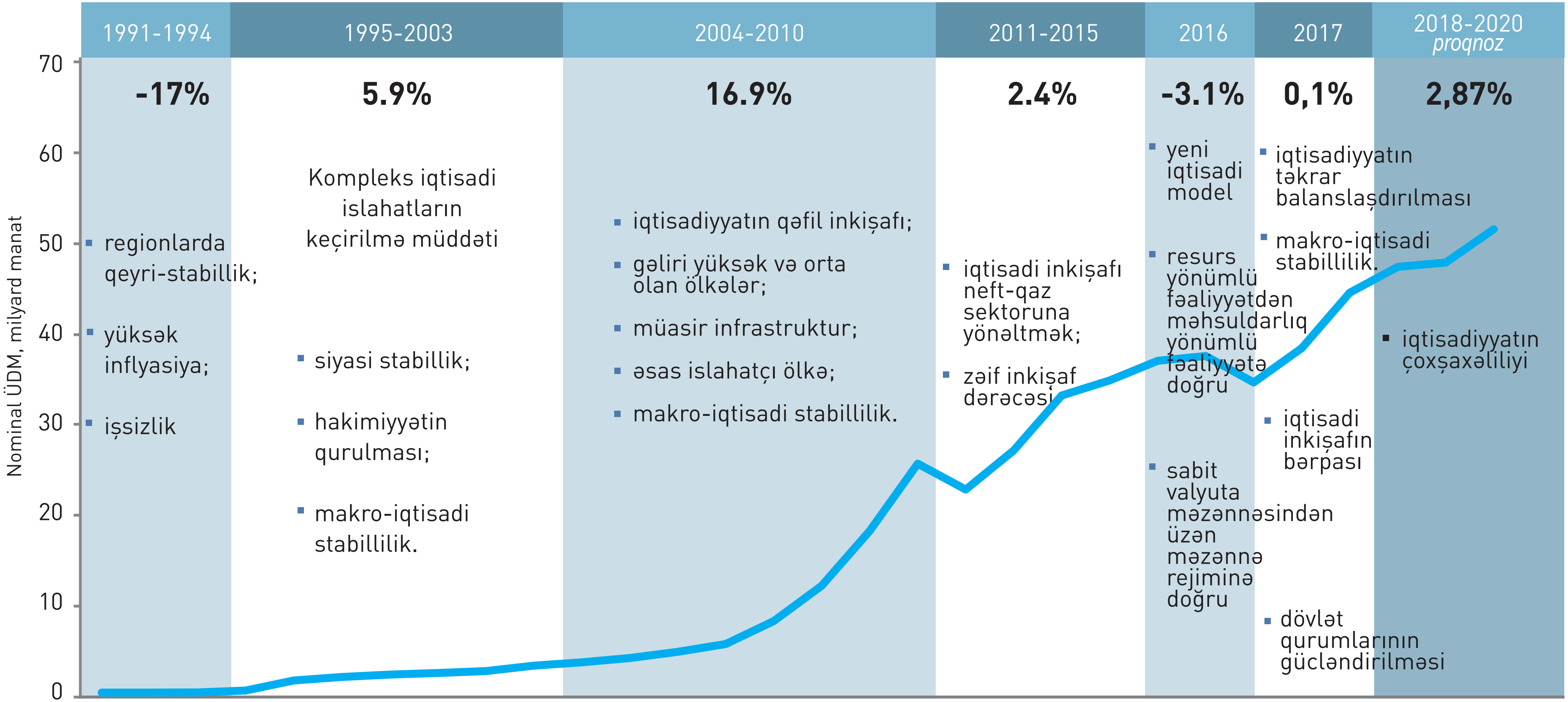

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi, Maliyyə Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı

BVF-nin proqnozu

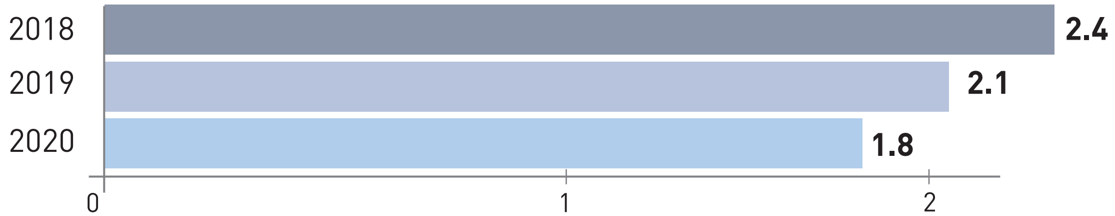

Neft gəlirlərindən asılılığı azaltmaq

(mln. manat)

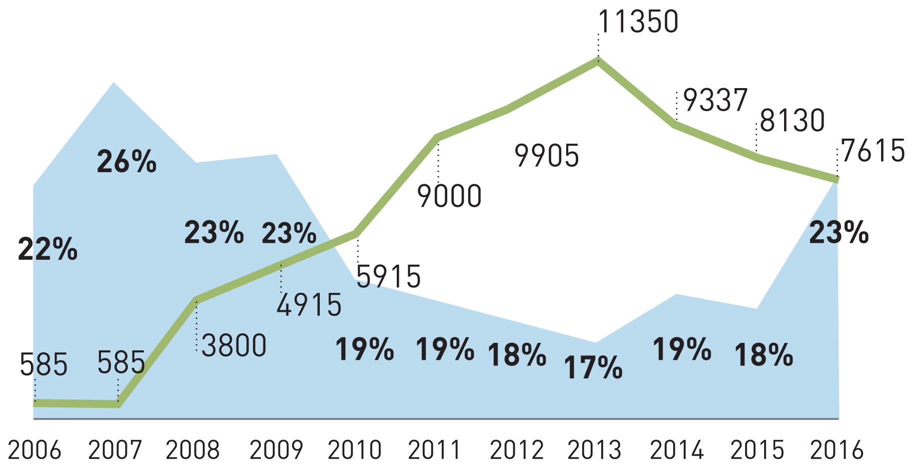

Qeyri-neft sektorundan gələn gəlir / Qeyri-neft ÜDM

SOFAZ transfers

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi

Tədiyyə balansının gücləndirilməsi

(mln.ABŞ dolları)

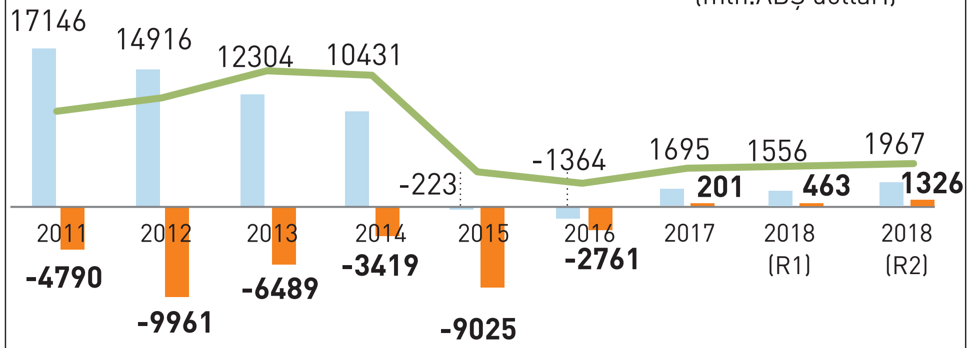

Cari hesab

Maliyyə hesabatı

Ehtiyat aktivlərin dəyişməsi

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı

Bank kapitalizasiyası

(min manat)

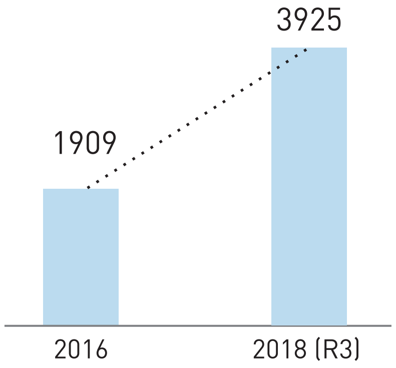

Bank sektorundan gələn gəlirlər

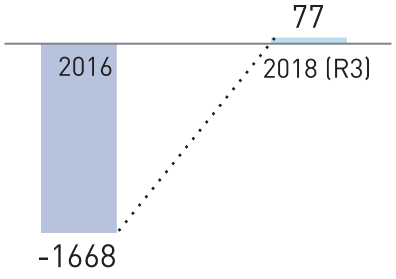

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası

Əsas göstəricilər

2018 (R2)

- **Xarici ticarət balansı - 4 mlrd.:**
  - neftin qiymətinin stabil olması;
  - idxalın əvəz edilməsi;
  - qeyri-neft məhsullarının ixracının artırılması:
    - xidmətlər (turizm daxil olmaqla).
- **Beynəlxalq rezervlərin artırılması:**
  - BR $44 mlrd. səviyyəsindədir;
  - BR/İdxal 35 aya bərabərdir;
  - BR/dövlətin xarici borcu 3 dəfə təşkil edir*.
- **Valyuta məzənnələrinin dəyişkənliyi aşağı səviyyədədir;**
- **Bank sistemində yetərli miqdarda kapital təmin edilmişdir;**
- **Bank sektorunun rentabelliyi bərpa edilmişdir.**

SON İLLƏR ƏRZİNDƏKİ İQTİSADİ İNKİŞAFIN SOSİAL İNKİŞAFA ÇERVİLMƏSİ

İqtisadi inkişafın bərpasından sonrakı dövr müvəffəqiyyətlə yoxsulluq səviyyəsinin azaldılmasına yönəldilmişdir...

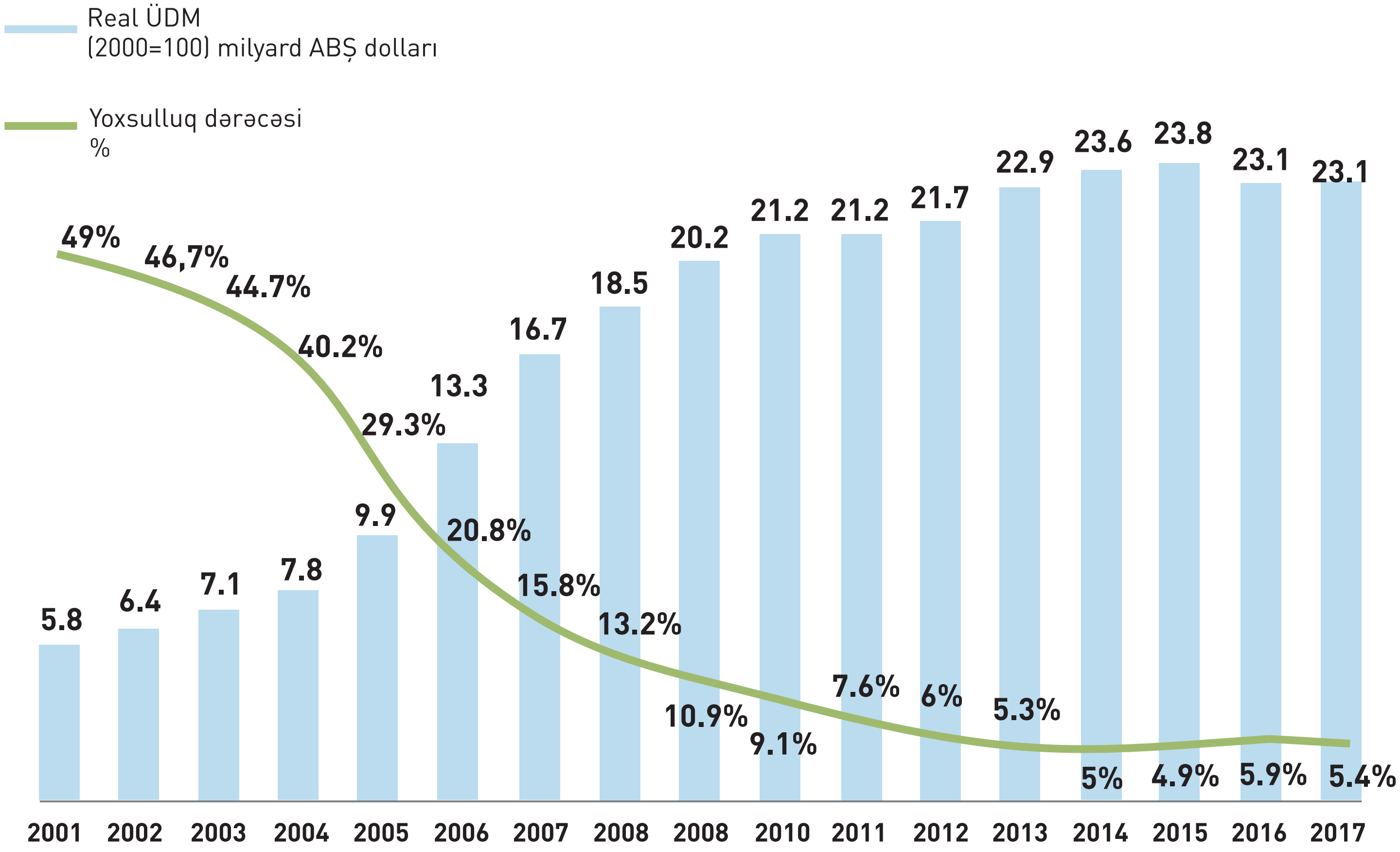

Azərbaycanın 2015-ci il üçün İnsan İnkişaf indexi 0.759-dur. Bu göstərici ölkəni yüksək insan inkişafı kateqoriyasına daxil edir - 188 ölkə arasında 78-ci sıradadır.

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi

...nəticədə, həyat standartlarının yaxşılaşdırılması

Nominal ifadələrlə (2003=100|2017)

- **Minimum əmək haqqı** — **13** dəfə
- **Orta aylıq əmək haqqı** — **6.8** dəfə
- **Orta aylıq təqaüd** — **8.6** dəfə
- **İşsizlik səviyyəsi** — **2** dəfə

* 2016/2003

ÖLKƏDƏ İNFRASTRUKTURUN MÜASİRLƏŞDİRİLMƏSİ ÜÇÜN ATILMIŞ ƏHƏMİYYƏTLİ ADDIMLAR

Mənbə: müvafiq dövlət qurumları

ÖLKƏNİN GƏLƏCƏK İNKİŞAFI ÜÇÜN ƏSAS İNSTİTUTSİONAL İSLAHATLAR

Maliyyə Sabitliyi Şurası

- makroiqtisadi sabitliyin və xarici şoklara qarşı davamlılığın artırılması üçün əlaqəli siyasət yanaşmasını təmin edir;
- rəqabətədavamlı iqtisadiyyatın qorunmasını təmin edir.

Energetika Nazirliyinin tabeliyində Enerji Məsələlərini Tənzimləmə Agentliyi

- elektrik, istilik enerjisi və həmçinin qaz təchizatını təmin edən yeganə nəzarət orqanı;
- elektrik, istilik enerjisi və həmçinin qaz təchizatı üzrə Tarif Şurasına tarifləri (qiymət) təqdim edir.

Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası

- qlobal problemlərə qarşı maliyyə sistemlərinin keyfiyyətini yaxşılaşdırır;
- bank və qeyri-bank sektoru da daxil olmaqla qiymətli kağızlar, investisiya, sığorta bazarlarında və kredit təminatı müəssisələrində effektiv nəzarət sistemi rolunu oynayır.

Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi

- qida təhlükəsizliyinə dair mövcud qanunvericiliyi təkmilləşdirir;
- beynəlxalq tələblərə cavab vermək üçün qida təhlükəsizliyinə dair standartlara yenidən baxır;
- laboratoriya şəbəkəsinin inkişafını təmin edir.

İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi

- iqtisadi islahatların əhatəliliyini artırır və bu sahədə effektiv koordinasiyanın aparılmasını təmin edir;
- orta və uzun müddətli proqnozlar hazırlayır;
- aparılan islahatların kommunikasiyasını gücləndirir.

Azərbaycan Respublikası İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu

- ölkədə qeyri-neft sektorundakı sahibkarlara milli məzənnə ilə verilən borclara görə zəmanət və subsidiyaların verilməsini təmin edir;
- borcların, risklərin qiymətləndirilməsi və idarəedilməsi üzrə sahibkarlara məsləhət xidmətləri göstərir.

2016-cı il dekabr ayının 6-da Milli İqtisadiyyat və 11 əsas sektor üçün Strateji Yol xəritələri təsdiq edilmişdir.

2020-ci il üçün strateji plan

Xarici şokların mənfi təsirindən yaranmış vəziyyətin aradan qaldırılması üçün qısa müddətdə Azərbaycan iqtisadiyyatının dayanıqlılığının artırılmasına nail olmaq, diversifikasiya və yeni təkan verici qüvvələr sayəsində inkişaf yolunu bərpa etmək və dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyasını daha da genişləndirməklə rəqabət qabiliyyətliliyini artırmaq.

2025-ci il üçün uzunmüddətli plan

"2025-ci il üçün milli iqtisadiyyatın uzunmüddətli planı Azərbaycanda bütün iqtisadi tərəflərin əməkdaşlığı şərti altında dəyərlər yaratmaqla yüksək rəqabətliliyə nail olmaqdır ki, bu artıq davamlı inkişaf yolunda həyata keçirilməkdədir."

2025-ci il sonrası üçün aspirasiya baxışı

"2025-ci il sonrası üçün aspirasiya baxışı yüksək texnoloji inkişafa və iqtisadiyyatın optimal quruluşuna əsaslanan sosial tərəqqinin və insan inkişafı indeksinin maksimal səviyyəsinin yüksəldilməsini təmin edən güclü rəqabətin və inkluziv iqtisadiyyatın yaradılmasını nəzərdə tutur."

Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsinə dair strateji hədəflərə aiddir

- Dövlət büdcəsinin dayanıqlılığını gücləndirmək və sağlam pul siyasətini təmin etmək;
- Özəlləşdirmə və dövlət təşkilatlarına dair islahatlar;
- İnsan kapitalının inkişafı;
- Biznes mühitinin əlverişliliyinin daha da təkmilləşdirilməsi.

2025-ci il üçün gözlənilən nəticələr

- Real ÜDM-nin illik 3% artımı;
- 450,000 iş yerlərinin yaradılması (1/3 ticari sektorlarda);
- Qeyri-neft sektorundan gələn xarici birbaşa investisiyaların payının artırılması (qeyri-neft məhsullarının SDT və ÜDM hazırkı 2,6 faizdən 4 faizədək);
- Qeyri-netf məhsullarının ixracının fərd üçün 170 ABŞ dollarından az məbləğdən ən az 450 ABŞ dolları səviyyəsinə artırmaq;
- Dövlət büdcəsinin Dövlət Neft Fondunun transfertlərindən asılılığını azaltmaq.

Azərbaycan iqtisadiyyatının gələcək inkişafı üçün seçilmiş prioritetlər BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə uyğundur.

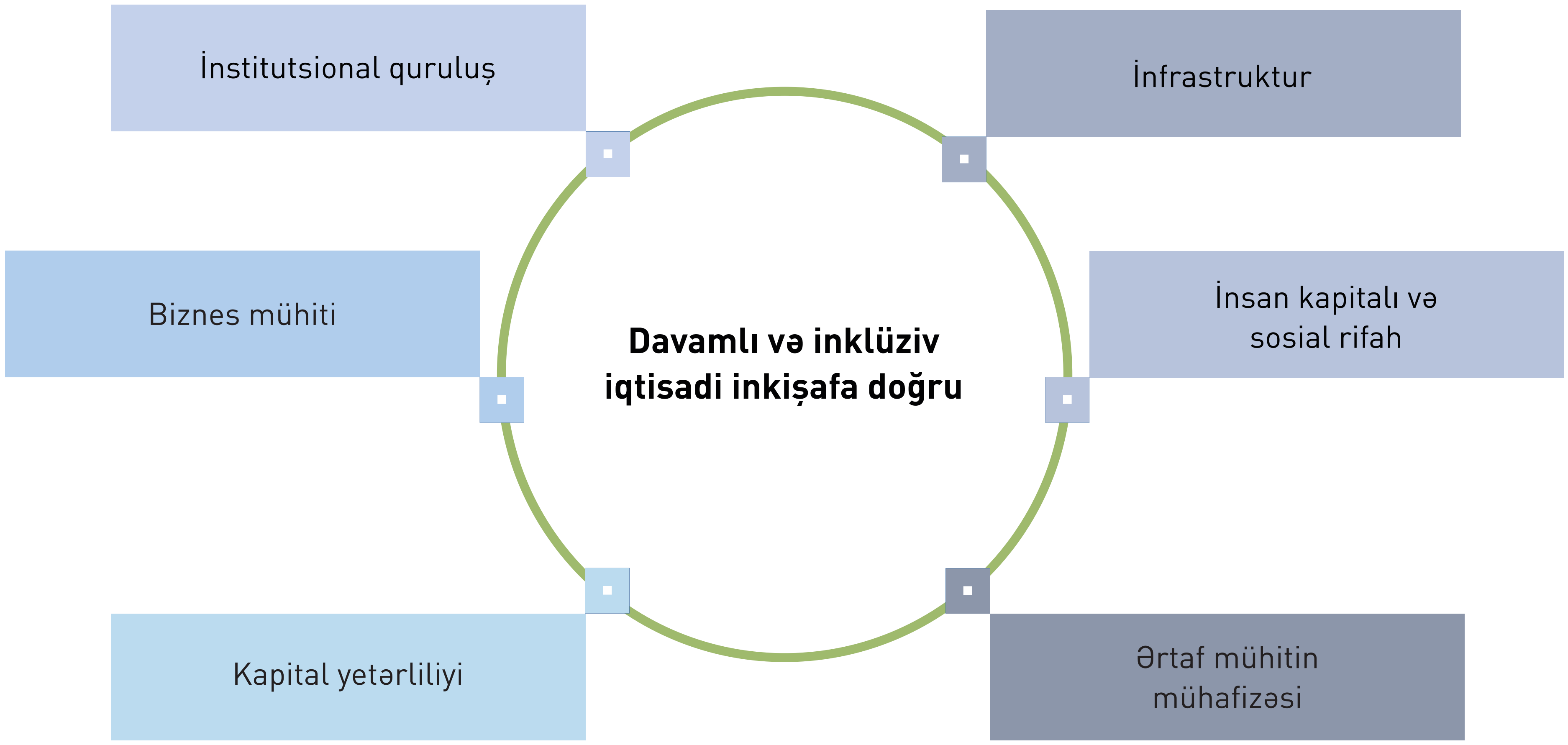
İnstitutsional quruluş
İnfrastruktur
Biznes mühiti
Davamlı və inklüziv iqtisadi inkişafa doğru
İnsan kapitalı və sosial rifah
Kapital yetərliliyi
Ətraf mühitin mühafizəsi

GÜCLÜ İNSTİTUTSİONAL VƏZİYYƏT

Qanunun aliliyini təşviq edilməsi:

- məhkəmə qanunlarının həyata keçirilmə mexanizminin şəffaflığını və effektivliyi gücləndirmək və artırmaq;
- əmlak hüquqlarının müdafiəsini artırmaq;
- iflasa dair əsasları gücləndirilmək;
- qanunvericiliyə dair proqnozların verilməsini inkişaf etdirmək.

Məhkəmə qurumlarının müstəqilliyini daha da gücləndirilməsi;

İnstitutsional səviyyədə güclü və azad rəqabətin yaradılması;

Nəzarət mexanizmlərinin daha da təkmilləşdirilməsi:

- qurumların siyasət, idarəçilik və əməliyyat funksiyalarını açıq şəkildə ayırmaq.

Dövlət xidmətlərinin göstərilməsi:

- dövlət xidmətləri "ASAN xidmətlər"* bir pəncərə prinsipi ilə təmin olunur;
- "ASAN xidmətlər" əhatə dairəsini genişləndirmək;
- dövlət xidmətlərin rəqəmsallaşdırılmasını davam etdirmək;
- lisenziya və icazələrin verilməsini onlayn platformada həyata keçirmək.

Maliyyə sektoru əməliyyatlarının səmərəliliyinin və effektivliyinin artırılması:

- maliyyə qaydaları;
- orta müddətli xərclər çərçivəsinin proqnozu;
- nəticə yönümlü büdcə planlaması;
- orta və uzun müddətli borc strategiyası.

Korporativ idarəetmə təcrübələrinin dərinləşdirilməsi.

* günlük 18 430 ərizə; xidmət üçün orta hesabla 10 dəqiqə sərf olunur

AZƏRBAYCAN BİZNES MÜHİTİNİN DAHA DA GÜCLƏNDİRİLMƏSİ

Son illərdə baş verən islahatlar və inkişaf tədbirləri Azərbaycanı olduğu yerdən önə çəkmişdir

Dünya Bankının 2019-ci il üçün "Doing Business" hesabatı

- 190 ölkə arasında Azərbaycanın mövqeyi **32 pillə irəliləmiş** və 25-ci yerdə qərarlaşmışdır;
- Tikinti üçün icazələrin alınması və Kreditlərin alınması üzrə ölkənin mövqeyi **100 pillə** yüksəlmişdır;
- Avropa və Mərkəzi Asiya regionunda ən yaxşı islahatçı ölkə, ümumilikdə isə qlobal olaraq top **ən çox inkişaf edən ölkə** olaraq dəyərləndirilmişdir;
- Biznesə başlama və kiçik investorların hüquqlarını müdafiə edən **ilk 10 ölkə sırasındadır**;

Deloitte-un 2017-ci il üçün "Azərbaycanda İqtisadi Perspektivlər" nəşri

- Müsbət rəy verən respondentlərin 87 faiz təşkil etməsinə görə Azərbaycanda biznes mühiti müsbət olaraq qəbul edilir;
- Respondentlərin əksəriyyəti 2018-ci il üçün nəticələrə nikbin baxır: **79 faiz** respondentlər inkişaf gözləyirlər.

Biznes mühiti inkişaf etdirmək üçün siyasətin gələcək təsirləri

Rəqabətlilik səviyyəsinin artırılması:

- hamı üçün eyni şərtlərin tətbiq edilməsini təmin etmək;
- rəqabətə daxil olmaq üçün maneələri minimallaşdırmaq;
- normativ-hüquqi bazanı inkişaf etdirmək (Rəqabət Məcəlləsini qəbul etmək).

Daha effektiv dövlət idarəetməsi mexanizmləri:

- şəffaflığı və idarə etməni inkişaf etdirmək (vergi, gömrük və s.);
- statistik infrastrukturu inkişaf etdirmək;
- standartları və texniki normaları beynəlxalq tələblərə uyğunlaşdırmaq.

Biznes komissiyası yanında hökümətlərarası işçi qruplar biznes mühitin gələcək inkişafı üçün bütöv yanaşma təmin edir.

BİZNES TƏŞƏBBÜSLƏRİNİN GENİŞLƏNDİRİLMƏSİ

İnvestorların cəlb edilməsi

- **Çoxsaylı stimullar;**
- **Proseslərin sadələşdirilməsi:**
  - 1 pəncərə üsulunun tətbiqi;
  - prosedurların sadələşdirilməsi.
- **İnvestorların hüquqlarının qorunması;**
- **Özəlləşdirmə prosesinin dərinləşdirilməsi;**
- **Qlobal kustodianlara inteqrasiya.**

Maliyyənin əl çatan olması

- **Maliyyə xidmətlərinin artırılması:**
  - maliyyələşdirmə səviyyəsi;
  - maliyyənin dərinləşməsi.
- **Stabil və güclü maliyyə sisteminin yaradılması;**
- **Maliyyə infrastrukturunun gücləndirilməsi;**
- **Maliyyə biliyinin artırılması;**
- **Maliyyə xidmətlərinin rəqəmsallaşdırılması;**
- **Maliyyə bazarlarının davamlı inkişaf etdirilməsi.**

- **İnvestisiya qoyuluşunun stimullaşdırılması sertifikatı:**
  - 7 il ərzində əldə olunan gəlirin 50%-dən azad olma;
  - 7 il ərzində idxala aid vergi və rüsumlardan azad olma;
  - 7 il ərzində əmlak və torpaq vergisindən azad olma.
- **Qeyri-neft məhsullarının ixracının stimullaşdırılması :**
  - dövlət büdcəsindən 3% ixrac stimiullaşdırması üçün ödəniş tətbiq etmək;
  - xarici bazarlara çıxışı formalaşdırmaq üçün qanunverici və hüquqi çərçivəni inkişaf etdirmək.
- **Kənd təsərrüfatına çoxsaylı stimullaşdırmaların tətbiq edilməsi;**
- **Diplomatik korpuslarda ticarət nümayəndələrinin olması;**
- **9 ölkə ilə sərbəst ticarət müqavilələrinin olması;**
- **48 ölkə ilə ikitərəfli investisiya müqavilələrinin olması;**
- **51 ölkə ilə ikiqat vergi müqavilələrin olması.**

- 4 saatlıq uçuş aralığında dünya istehlakçılarının 50% -nin **50 ölkəyə çatması**.
- Azərbaycan **MDB-nin 270 milyon istehlakçısına** azad ticarət imkanını təqdim edir və bu 1,6 trln ÜDM dəyərindədir.
- Çin və Avropa arasındakı məsafəyə sərf edilən **vaxtın 70 %-i qənaət edilir**. Bu həm zaman, həm də məsafə etibarilə ən qısa əlaqələndirmə hesab olunur.
- **Ən böyük hava limanı, dəniz limanı, dəmir yolu şəbəkəsi** və azad ticarət zonalarına malik Xəzər regionunun ticarət qovşağı.

Üstünlük təşkil edən sektorlar

Kənd təsərrüfatı

- Qısa müddətdə kənd təsərrüfatı və kənd təsərrüfatı emalı üçün uyğun **biznes mühitinin** tətbiqi yolu ilə uzunmüddətli qlobal dəyər zəncirinə səmərəli şəkildə inteqrasiya ediləcək **sənaye yönümlü ekoloji cəhətdən təmiz kənd təsərrüfatının qurulması**.

Ağır maşınqayırma və sənaye

- Qısa müddətdə region bazarlarında Azərbaycan məhsullarının satışını artırmaqla və daxili istehlakçıların aşağı və orta dəyərli məhsullara olan tələbatının əksər hissəni ödəməklə Azərbaycanın ağır sənaye və maşınqayırma istehsalını **qlobal dəyər zincirinin ayrılmaz** hissəsinə çevirmək.

Turizm

- Qısa müddətdə xüsusilə Bakıda olmaqla bütün ölkədə turizm potensialının reallaşdırılmasını təmin etməklə **20 ən seçilən turistik məkandan** biri olmaq.

Neft-kimya sənayesi

- Polimerlərin ilkin forma və gübrələrdə istehsalı, **etilen və polietilen istehsalının** rekonstruksiyası və modernləşdirilməsi, həmçinin neft-kimya sənayesində **insan kapitalının təkmilləşdirilməsi** yolu ilə **neft-qaz məhsullarının** istehsalını və ixracını artırmaq.

İNFRASTRUKTURUN DAHA DA TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ

İnfrastrukturun inkişafı üçün təkmilləşdirmə tədbirləri

- **Tikinti-idarəemə-Ötürmə modelinin təqdim edilməsi;**
- **Davamlı olaraq qrupların yaradılması:**
  - 5 sənaye zonası və 4 sənaye sahələri;
  - 3 yüksək texnologiyalar parkı;
  - aqroparklar;
  - Bakı Dəniz Limanında azad ticarət zonasının yaradılması.

Regionun loqistik-ticarət mərkəzinə çevrilmək

- **Aşağıdakılar vasitəsilə tranzit ticarətinin dəyərini və həcmini yüksəltmək:**
  - üç əsas layihəni tamamlamaq*;
  - loqistik əməliyyatları təkmilləşdirmək;
  - Bakıda ticarət yönümlü əməliyyat qovşağı və loqistik mərkəzlər qurmaq.

İnfrastrukturun inkişafı

"Azərbaycanın rəqəmsal ticarət qovşağı"- yerli, regional və beynəlqalq elektron ticarəti həyata keçirən elektron platformadır.

Kommunal xidmətlərin artırılması

- **Qanunverici-hüquqi çərçivəni aşağıdakılarla inkişaf etdirmək:**
  - nəzarət orqanlarının funksiyalarının effektivliyini artırmaq;
  - tarifləri optimallaşdırmaq və stimullaştırıcı vasitələr yaratmaq.
- **Aşağıdakılar vasitəsilə təşkilati mühiti və qabaqcıl idarəetmə sistemlərini təkmilləşdirmək:**
  - enerji sektorunun hər bir sahəsində paylamanın yaradılmasını və diversifikasiyasını təmin etmək
- **Ekoloji cəhətdən təmiz elektrik enerjisinin yaradılması və enerji mənbələrinin diversifikasiyası**

İKT üzrə aparıcı ölkə olmaq

- texnologiya yönümlü təhsil mühiti yaratmaq;
- **rəqəmsal** ölkənin **gələcək** inkişafını təmin etmək;
- ölkədə bank, maliyyə, təhsil, tibb və sosial sektorlarının yüksəlişini dəstəkləmək və elektron xidmətlərdən istifadənin genişləndirilməsinə nail olmaq.

BMT Baş Assambleyası Azərbaycanın təşəbbüsünü dəstəkləyən Avrasiya İttifaqının yaradılması və **Trans-Avrasiya Super İnformasiya Magistralı (TASİM)** qurulması haqqında qətnamə qəbul edib.

** * Bakı-Tiflis-Qars (BTQ) dəmiryol xətti, Astara, İran-Astara, Azərbaycan dəmiryol layihələri başa çatmışdır. Bakı Beynəlxalq Dəniz Limanı layihəsi davam etməkdədir.*

TƏKMİL İDARƏETMƏ VƏ SAVADLI VƏTƏNDAŞLAR ARASINDA İCTİMAİ SAZİŞ

Yüksək keyfiyyətli təhsil

- **Təhsilin bütün səviyyələrində keyfiyyətin yaxşılaşdırılması:**
  - məktəb və işəgötürəninin əməkdaşlığı sayəsində peşə təhsili və təlimini sistemini gücləndirmək;
  - **"Təhsil-tədqiqat-innovasiya"** üçbucağını təşviq etmək.
- **Rəqəmsal infrastrukturu yaxşılaşdırmaq;**
- **Elektron və distant təhsili daha da inkişaf etdirmək;**
- **Fiziki qüsurlu uşaqlar üçün inkluziv təhsil təmin etmək;**
- **Davamlı təhsili təşviq etmək;**
- **Təhsil və əmək bazarı arasında uzun müddətli tarazlığı təmin etmək.**

Səhiyyə xidmətlərinin müasir və əlçatan olması

- **Səhiyyə sisteminin keyfiyyətini təkmilləşdirmək:**
  - yüksək peşəkarlığa malik işçi heyəti və müasir infrastruktur;
  - xəstələrə yönəldilmiş xidmətlər.
- **Səhiyyə ximətlərinin daha əlçatan etmək:**
  - Məcbüri tibbi sığortanının tətbiqi.

İnsan kapitalının inkişafı

Əmək bazarının effektivliyini artırmaq

- Passiv sosial təminatdan **aktiv özünüməşğulluğa keçidi** təşviq etmək;
- İşsizlik üzrə **sığorta fondunu** yaratmaq;
- Əmək bazarını və iş mühitini **fiziki qüsurlu şəxslər üçün** daha açıq, ekskluziv və əlçatan etmək.

Sosial təminatı gücləndirmək

- Pensiya islahatlarına təşəbbüslər:
  - **qeyri-dövlət pensiya** fondları yaratmaq;
  - işçilərin pensiya yığım mexanizmini təqdim etmək;
  - **pensiya fondlarının** davamlılığını gücləndirmək.

Gender bərabərliyini dəstəkləmək

- Bütün qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün növlərini aradan qaldırmaq;
- Qərarvermə proseslərinin bütün səviyyələrində **qadınların liderlik göstərmələri üçün tam və effektiv iştirakını və bərabər imkanları** təmin etmək.
- Qadınların **sahibkarlıq fəaliyyətini** inkişaf etdirmək.

Yaşayış şərtlərini yaxşılaşdırmaq

- **Qida təhlükəsizliyi və ümumi təhlükəsizlik problemlərinin** həll edilməsi;
- **Kommunal xidmətləri yüksək səviyyədə** təmin etmək;
- Aşağıdakı vasitələrlə **ev təminatını yaxşılaşdırmaq**:
  - Azərbaycan İpoteka və Kredit Zəmanət fondundan ipotekaların verilməsi;
  - AR-nın Mənzil İnşaatı Dövlət Agentliyi (MIDA) tərəfindən sosial evlərin verilməsi.

AZƏRBAYCANDA 2030-CU İLƏ QƏDƏR İSTİXANA QAZLARININ EMİSİYASININ (İQE) 35%-DƏK AZALDILMASI

Enerji sektorunda istixana qazlarının emisiyasının azaldılması üçün tədbirlər

- təbii qaz boru kəmərlərinin müasirləşdirilməsi;
- qaz istehsalı zamanı sızıntıların qarşısının alınması;
- bərpa olunan enerji mənbələrini inkişaf etdirmək;
- ictimai transportun inkişaf etdirilməsi;
- enerjidən səmərəli istifadə (alternativ enerji mənbələrindən istifadənin artırılması, monopoliya mövqeyini dəyişmək və s.)

Azərbaycanın sektorlar üzrə İQE və ümumi emisiyanın 2012-ci il üçün faizləri

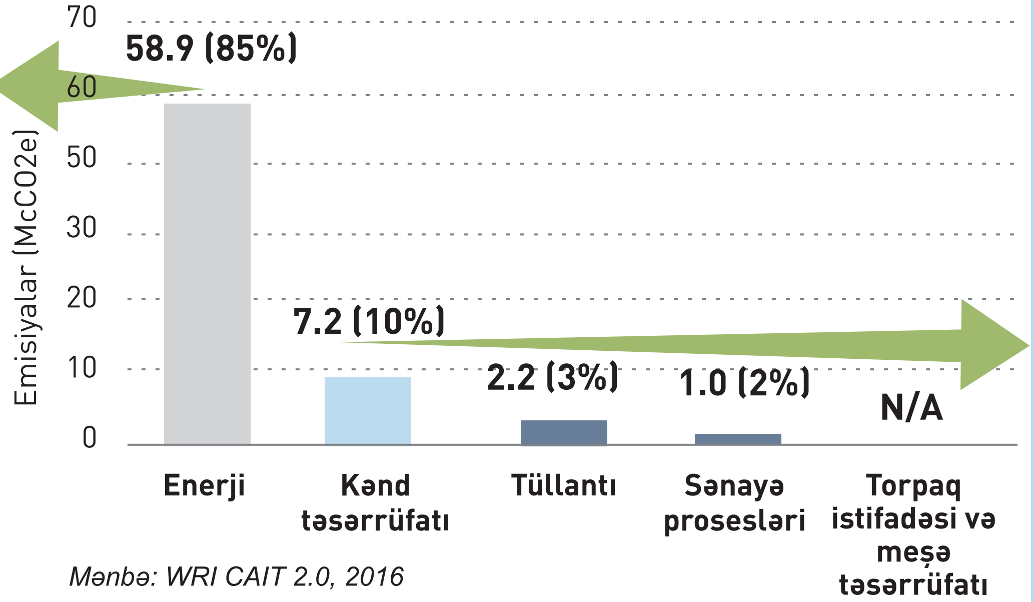

Mənbə: WRI CAIT 2.0, 2016

İqlimə uyğun kənd təsərrüfatının inkişafı üçün tədbirlər

- iqlimə uyğun kənd təsərrüfatı təcrübələri yaratmaq;
- kənd təsərrüfatı torpaqlarını və su mənbələrini davamlı istifadə etmək üçün mexanizmlər yaratmaq;
- iqlim dəyişkənliyinin kənd təsərrüfatına mənfi təsirlərini aradan qaldırmaq üçün mexanizmlər yaratmaq;
- metanın heyvanlardan təcrid edilməsi.

Azərbaycan aşağıdakıları imzalamışdır:

- BMT-nin iqlim dəyişikliyinə dair çərçivə konvensiyasını;
- Kyoto porotokolunu;
- Xəzər dənizin müdafiəsi protokolunu.

Yaşıllaşdırma üçün ictimai təşəbbüslər:

- yaşıllıqların artırılması;
- "Ağacları qoruyun" proqramı;
- ətraf mühiti yaşıllaşdırma təbliğatı.